

Føroyskt skrivtmál

II.

Eitt skúlagið fólk fær skrivtmál sitt gjøgnum eygað. Oyrað móttekur málið í ljóðum, sum verða uppfatað av heilanum, ið aftur fær munin til at endurgeva tey. Hin uppfatandi heilin hevur fingið skil á ljóðunum. Soleiðis læra øll børn upp runaliga mál ella talu. Eygað kemur ikki upp í leikin við at læra mál, fyrr enn barnið fer í skúla. Har er tað, at samskipanin millum mál-oyrað og máleygað skal verða fingin í lag. Øll børn hava ikki líka gløgt máleyga ella rettari sagt: eyga fyrir bókstøðum og teirra raðfylgju. Slík børn kalla vit lesiveik.

Her tala vit bert um barnið, hvørs máleyga upprunaliga er í lagi. Táid tað kemur í skúla, lærir tað fyrst bókstavirnar og síðan at seta teir saman í orð. Hja lesivandum fólk er orðið veruliga tann minsta eindin sum verður uppfatað av blaðnum. Bókstavirnir gerast tá bert sermerki í orðmyndini. Ti ræður um undir skúlagongdini, at orðmyndin broytist ikki aftur og fram fyrir barninum. Í størri londum hendir sjáldan broyting í stavsetingini, men um lítill broyting kemur, hava skúlabókur beinan vegin verið til taks í hesi broyting, og tá er broytingin bert ein reppur eina ferð.

Hja okkum eru slíkar hendingar farnar fram á heilt annan hátt. Vit nýta samstundis skúlabókur við heilt ymsum stavsetingum.

Skrivligt føroyskt kom sum lærugrein inn í Føroya læraraskúla 1905, og av teirri grund hildu menn tað tá vera neyðugt at lata enskt mál falla burtur sum lærugrein. Hammershaimbs rettskriving varð tá uttan tjak tikið til skúlabrúks. Seinri kundi fólkaskúlin fáa loyvi at læra børnini skrivligt føroyskt, men hetta var eingin skúlastýring. Føroyskt talumál var við lóg nærsagt stongt úti av fólkaskúlanum. Ungir føroyskir lærarar vita einki um tað mikla stríð, ið stóðst av hesum. Fyrst í 1938 slapp føroyskt talumál veruliga inn um skúlagátt í Føroyum, við tað at hin nógv umrødda § 7 í okkara skúlskipan varð avtikið. Her skal ikki verða umtalað, hvat ið hendi føroyskum máli undir síðsta heimsbardaga. Nýggjar bókar til hjálpar fyrir skrivligt føroyskt í skúlanum komu í hvørt fall ongar. Táid J. Dahls mállæra var útseld, hevði M. A. Jacobsen givið út sínar Rettskrivingarreglur, ið fult út bygdu á Hammershaimbs rettskriving, men henda bók fór eisini at ganga undan. Við stjórnarlógini 1948 fekk føroyskt mál fullan heimarett í føroyskum skúlum. Hvat er síðan hent við lærugreinini føroyskt mál?

Longu í 1935 hevði Føroya Lærarafelag sent út bókina: *Føroyskar aftursagnir*. Í hesi bók vil lærarafelagið bróta við Hammershaimbs rettskriving við í øllum orðum og bendingum at halda fast við tað, menn kalla orðstovn ella orðstammu. Dómi: Táid av at hyggja er skrivað *huggdi*, av at kenna *kenndi* o. s. fr. Bygd er skrivað *byggdi*, mentur *menttur* o. s. fr. Annars heldur bók-in fast um ei framman fyrir *ngi(j)*, so hon sum prentvillur setur: *songina* — *les-seingina* og *dronginum* — *les-dreinginum*. Rithovundurin, Richard Long, sigur seg einsamallan hava ábyrgd av stavsetingini, men útgávan er Føroya Lærarafelags. Bókin var í hvørt fall ætlað til brúks í føroyskum skúlum.

Ikki man hetta stavingarlag hava

funnið vælvild hjá øllum. Í hvørt fall siggja vit, at nakrir lærarar aftur fóru at stinga høvur saman um føroyska rettskriving. Eftir heimsbardagan kom spurningurin fram fyrir skúlastjórnina nakað um somu tíð, sum stjórnarskipanin gav føroyskum máli fullan heimarett í skúlum okkara. Í 1948 varð gjørd roynd í fólkaskúlanum um allar Føroyar í skrivligum føroyskum, og allir hesir stilar komu so til eftirkunningar. Hvussu henda kanningin hevur verið, man Harra Gud vita, tí neyvan fekkst fólk at taka ser av hesi stóru stíl-rúgvu.

Órslitið var í hvørt fall, at málið skuldi loysast politiskt, við at lögtingið setti niður eina rettskrivingarnevnd. Henda nevnd sat í nokkur ár, og hon helt fundir og tók stóðu, uttan at einasti málkøni limurin, sum skuldi vera í henni, Chr. Matras professari í Keypmannahavn, var við á fundi. Hvat henda nevndin hevur ætlað at gera, hava vit eitt dómi um í bókini *Skrivligt Føroyskt*, 4—5 skúlaár, sum skúlabógrunnur Føroya lögtings gav út 1952, og sum Marius Johannesen hevur skrivað. Henda bók hevur hvorki formæli ella eftirmæli, so beinleiðis vita vit ikki, hvør ið hevur biðið mannin skrivað hana so vorðna; men vit hava loyvi at halda, at bókin er skrivað eftir teim reglum, sum rettskrivingarnevndin tá hevði sett upp. Annars man rithovundurin hava trúð um seg sjálvan, at hann var ein máls-ligur yvirmyndugleiki; tí bók hansara var jú ætlað til skúlabrúks. Skúlabógrunnurin má í hvørt fall hefta fyrir stavsetingina í hesi bók.

Her kemur fyrstu ferð fram, at skúlabók tveitir burtur ei framman fyrir *ngi(j)* og setur í staðin o. Stuttur orðstovnur verður skerdur í bókini, táid hann í samseting fær hjáljóð aftaná. T. d. skal kallsevið eftir hesum reglum verða skrivað *kalsevni*; men hvat tá við kallmanni? Finnst, fekkst o. s. fr. skrivar bókin tí eisini bert við einum n og k. Henda bókin hjá Marius Johannesen letur eisini eitt ø ella g sum útljóð í orðstovni falla burtur og tvífalda eitt hjáljóð, sum í bending ella samseting stoytir saman við henda bókstav. T. d. vil hann av orðinum *støð* skriva: hann fór á *stønna* og *steggaði* har, av vág: skipið liggur á *vánni*. Vit siggja herav, at o-menn hava verið áleiðis at koyra ø burtur úr skrivtmáli okkara og gjørt álóp á g sum útljóð í longum stavils. Tað hevði broytingin, sum dr. J. Jakobsen nýtti, tó ikki í kvittan.

Táid henda rettskrivingarnevndin skuldi taka sína endaligu avgerð, kom Chr. Matras professari upp til henda fundin, og tá broytti nevndin sína endaligu stóðu eitt sindur yvir imóti Hammershaimbs rettskriving. Hetta og nakað annað vil vera av drúgfort at viðgera í hesi grein, og tað verður tí upp aftur tikið í framhaldi.

Louis Zachariasen.

Úr lögtinginum

Ravmagnan av útoyggjum og småbygdum. Hetta mál varð lagt fram á ting av Fólkaflakkinum.

Veðhald av útgerðarláni til útróður í Grønlandi. Málið varð lagt fram av landsstýrinum.

Broyting í norðsjóarkonvensjónini. Framlagt av landsstýrinum.

Studningur til heimaútróður. — Framlagt av landsstýrinum.

KLAKKSVÍK Í DAG

SKÓTATEITIÐ.

ið Skótalíð Nólsoyar Pálls hevði fyrireikað í Atlantis bio seinasta leygarkvöld, og sum ætlandi verður uppfærtikið í kvöld, var sera væl-eydnað. Har var góður songur, góður tónleikur eins og væl framført skemt av ymskum slagi. Teir ungu skótarnir vóru fleiri ferð so heppnir undir framføringini, at tað ikki verður gjørt betri okkara millum.

THETIS

lá á Klakksvík føðingardag kongs. Um morgunin var móttøka um-borð. Við Thetis er Jóhan Ziska, skipari, ið søkir sær kunnleika í tí, ið krevst fyrir at røkja sjóverju undir Føroyum.

TROLARARNIR

hava allir roynt á Vesturlandinum og fingið væl av fiski. Sjórdarberg fór at sigla ígjár, og hevur ætlandi gjørt ein góðan túr.

KARIN K

ið hevur ligið fyrir einki út móti einum mánaða, fermir nú tey seinastu 1150 tonsini av Spaniafiski, ið eftir eru í landinum.

ÚTRÓÐURIN

er slakur. Trolararnir eru óvanliga nógvir.

KLAKKSVÍKAR SJÚKRAKASSI

heldur aðalfund í KFUM og K 23. mars 1959 kl. 20 við hesi dagsskrá:

1. Frágreiðing um virkið í farna ári.
2. Roknskapini verða framlögð til góðkenningar.
3. Val av nevndarlimum, formanni, næstformanni og tiltaksmonnum.
4. Val av grannskoðara og tiltaks-manni.
5. Ymist.

Nevndin.

TRYGGINGARSAMBANDIÐ FØROYAR

Føroya Kríggstrygging. telf. 1086
Føroya Brunatrygging. telf. 1089

Føroya Sjóvátrygging ... telf. 1086
Føroya Vanlukutrygging telf. 1721

Vit tryggja:

Bátar - skip - vøru - hús - innbúgv - ferðagóðs bilar o. a.

Føroyingar eiga at tryggja í landsins egnu trygging

Føroya Bjór

ØL- og MINIRALVATNSVIRKI

Føroya
Pilsnar
Ekta
Maltøl.

Citrón sodavatn
Appelsin limonada
Hindber limonada
Jordber limonada
Vanilje limonada
Áppolinaris

EINAR WAAG, Klakksvík — MÁLTRÁÐUR 4

Skipafelagið Føroyar

TELEFON 1225

Tórshavn

GRÓT OG SKERVUR

Øll, ið vilja keypa skerv ella grót, eiga at venda sær til kommunukantórið.

Grót og skervur megu verða goldin fyrst, áðrenn tey verða heimtað.

Bilstjórar verða ámintir, at teir ikki kunnu heimta grót ella skerv uttan við einum limi av vegnevndini ella einum umboðsmanni fyrir kommununa.

FRØÐBIAR SÓKNAR KOMMUNA